

Een onderzoek naar aard en
omvang van eengerelateerd
geweld in Amsterdam

Omwille van de EER

Advies- en Onderzoeksgroep Beke
COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement

Een onderzoek naar aard en
omvang van eengerelateerd
geweld in Amsterdam

Omwille van de EER

Advies- en Onderzoeksgroep Beke
COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement

In opdracht van

Gemeente Amsterdam

Statistische analyse

A. Smulders (Advies- en Onderzoeksgroep Beke)

Omslagontwerp

M. Grotens

Kuppens, J., Cornelissens, A., Koeman, N., Ferwerda, H.B. en Torre, E.J. van der

Omwille van de eer.

Een onderzoek naar aard en omvang van eegerelateerd geweld in Amsterdam

ISBN: 978-90-75116-34-2

© Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2007

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

No part of this publication may be reproduced in any form by print, photo print or other means without written permission from the authors.

Inhoudsopgave

Vooraf
Samenvatting

1. Achtergrond	1
2. Eergerelateerd geweld in onderzoek: de stand van zaken	3
3. Onderzoeksontwerp	9
4. De omvang van eergerelateerd geweld	11
4.1 Het signaleren van een eerzaak	11
4.2 De screeningsprocedure	12
4.3 De zaken geteld	14
5. De aard van eergerelateerd geweld	17
5.1 Aardmatige kanttekeningen	17
5.2 De registraties beschreven	17
6. Nabeschuiving	25
Geraadpleegde literatuur	27
Bijlagen	
Bijlage 1: deelnemende experts	29
Bijlage 2: analyseformulier eergerelateerd geweld	31
Bijlage 3: selectie steekproeven uit X-Pol	35
Bijlage 4: informatieprofiel eergerelateerd geweld	37
Bijlage 5: instructie X-Polanalyse	39
Bijlage 6: zaken naar maatschappelijke klasse en ernst	43
Bijlage 7: leeftijd en nationaliteit slachtoffers en verdachten	45

Vooraf

Voor u ligt de rapportage van een onderzoek naar de aard en omvang van eengerelateerd geweld in Amsterdam, dat in opdracht van gemeente Amsterdam is uitgevoerd. Het betreft een onderzoek waarbij gebruik gemaakt is van het bedrijfsprocessensysteem van politieregio Amsterdam-Amstelland.

Voor de uitvoering van het onderzoek zijn we veel mensen dank verschuldigd. Allereerst zijn dat de personen die vaak herhaaldelijk onderzoeksmateriaal hebben aangedragen vanuit het bedrijfsprocessensysteem. Het gaat hierbij om:

Valérie Peeck – Politie Amsterdam-Amstelland
Ivo de Jong – Politie Amsterdam-Amstelland
Martijn Lamers – Politie Amsterdam-Amstelland

Ook willen we de leden van de begeleidingscommissie die ons in het onderzoek hebben ondersteund danken. De commissie was als volgt samengesteld:

Maaïke van Buuren – Gemeente Amsterdam
Mariet Molenaar – Politie Amsterdam-Amstelland
Frank van der Streek – Politie Amsterdam-Amstelland
Joop de Jong – GGD Amsterdam
Kees de Rooij – Gemeente Amsterdam
Justin Louman – Openbaar Ministerie Amsterdam
Irma Vroegop – Gemeente Amsterdam

Arnhem, 2007
Het projectteam

Samenvatting

De onderzoeksopzet

In opdracht van gemeente Amsterdam hebben Advies- en Onderzoeksgroep Beke en COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement een onderzoek uitgevoerd naar de aard en omvang van eengerelateerd geweld. De hoofdmoot van het onderzoek bestaat uit een X-Polanalyse, waarin 4.000 registraties uit het bedrijfsprocessensysteem van politieregio Amsterdam-Amstelland zijn gescreend aan de hand van een analyse-instrument. De basis voor dit instrument ligt bij drie bronnen:

- onderzoeksgegevens rond eengerelateerd geweld in 2005 vanuit politieregio Haaglanden;
- Informatieprofiel Eengerelateerd Geweld van het Programma Eengerelateerd Geweld;
- inbreng van experts tijdens drie bijeenkomsten.

De onderzoeksresultaten in vogelvlucht

Voor de experimentele X-Polanalyse zijn de 4.000 X-Polregistraties over 2006 opgedeeld naar 2.000 registraties waaraan de Projectcode Huiselijk Geweld is gekoppeld en evenzoveel registraties die zijn geselecteerd uit allerlei soorten geweld. Uiteindelijk levert deze analyse een extrapolatie naar 158 eengerelateerd geweldzaken in Amsterdam over geheel 2006 op. Hierbij gaan we uit van een ondergrens in het aantal gevallen eengerelateerd geweld. Amsterdam verschilt daarmee qua omvang nauwelijks met de eerste onderzoeksresultaten uit vergelijkbare politieregio's als Haaglanden en Zuid-Holland-Zuid in 2005.

Eengerelateerd geweld manifesteert zich in vele gedaanten. Dit kan uiteenlopen van de strafbare vormen zoals bedreiging, gijzeling en moord tot de subtielere, niet-strafbare vormen zoals een echtelijke twist waarbij eer in het geding is. Als gekeken wordt naar de aard van eengerelateerd geweld dan blijkt tweederde strafbaar te zijn. Het resterende derde deel kan beschouwd worden als eengerelateerd geweld in de voorfase van strafbaarheid. Verder is een melding of aangifte voornamelijk een handeling die door het slachtoffer gedaan wordt, maar ook een getuige van het geweld of een politieambtenaar worden genoemd. Van de gevonden eengerelateerd geweldzaken valt ruim tien procent onder de zwaardere criminaliteitsvormen waarvoor meer dan acht jaar straf kan worden opgelegd.

De meerderheid van de slachtoffers is vrouw en meerderjarig, de meerderheid van de verdachten man en eveneens meerderjarig. Omdat binnen X-Pol niet geregistreerd wordt op land van herkomst levert het alternatief, de nationaliteit, voornamelijk een Nederlandse, Marokkaanse en Turkse oververtegenwoordiging op. Op basis van de overige personalia die ter beschikking staan is bij de personen met een Nederlandse

nationaliteit sprake van een buitenlandse, vooral Marokkaanse en Turkse afkomst. Wanneer gegevens rond een verblijfsvergunning bekend zijn, is dit meestal een permanente vergunning. De typering van de incidenten levert grofweg de volgende vijfdeling op, in volgorde van vóórkomen:

- de persoon die emancipeert versus de omgeving die zich hiertegen verzet;
- conflicten rond scheiding;
- de familie van een verdachte die het slachtoffer kort houdt;
- indirect geweld als pressiemiddel;
- de familievete.

I Achtergrond

De aandacht voor eengerelateerd geweld¹ in Nederland neemt de laatste jaren bij zowel onderzoekers als beleidsmakers toe. Dit wordt mede veroorzaakt door de media-aandacht in enkele spraakmakende zaken,² de *spin-off* die vanuit de toegenomen aandacht voor huiselijk geweld ontstaat en het opzetten van een landelijk expertisecentrum eengerelateerd geweld.³

De lokale en landelijke politiek reageren hierop door allerlei maatregelen te treffen. Zo sprak burgemeester Cohen tijdens de presentatie van het onderzoek naar eengerelateerd geweld onder tienermeiden in Amsterdam (Gazic et al., 2006) van 'het starten van een uitgebreid onderzoek naar de aard en omvang van eengerelateerd geweld in Amsterdam. Alle slachtoffers en potentiële slachtoffers, jong en oud, man en vrouw, hebben recht op veiligheid en juiste hulpverlening.' Ook de landelijke politiek blijft niet achter, want de minister van Justitie rekt zijn criteria bij de beoordeling van schrijnende asielgevallen sinds kort op richting de dreiging van eengerelateerd geweld.⁴ Bovendien schrijft hij dat 'het Programma Eengerelateerd Geweld de kinderschoenen is ontgroeid. Ik ben voornemens de aanpak van eengerelateerd geweld krachtig voort te zetten.'⁵

Niet alleen de politiek is drukdoende om de aandacht op eengerelateerd geweld te vestigen, ook diverse belangenverenigingen en zelforganisaties. Zo maakte de Turks Islamitische Culturele Federatie (TICF) bekend dat alle bij de TICF aangesloten imams in Nederlandse moskeeën hun afkeer tegen eengerelateerd geweld zullen uitspreken.⁶ Verder is in 2006 door het Interventieteam Relationele Druk en Geweld de zogenaamde Wegwijzer Eengerelateerd Geweld ontwikkeld (Van der Mije, 2006).⁷

1. In dit onderzoek wordt de term eengerelateerd geweld gebruikt, zoals deze in 2005 door het ministerie van Justitie is geadopteerd op basis van een onderzoek van Ferwerda en Van Leiden (2005). Verder gebruiken we de landelijk gehanteerde werkdefinitie die in ditzelfde onderzoek is opgesteld. Deze definitie luidt: 'eengerelateerd geweld is elke vorm van geestelijk of lichamelijk geweld gepleegd vanuit een collectieve mentaliteit in een reactie op een (dreiging van) schending van de eer van een man of vrouw en daarmee van zijn of haar familie waarvan de buitenwereld op de hoogte is of dreigt te raken'.

2. Bijvoorbeeld: De Telegraaf, *Vader stak ongeboren kind dood*, 14 februari 2007.

3. Bron: Trouw, *Landelijk expertisecentrum eerwraak in de maak*, 9 maart 2007.

4. Bron: NRC-Handelsblad, *Schrijnende gevallen opnieuw beoordeeld*, 22 februari 2007.

5. Tweede Kamer, vergaderjaar 2006-2007, 30 388, nr. 15.

6. Bron: De Volkskrant, *Turkse imams wijzen eerwraak af*, 12 mei 2007.

7. Enkele handreikingen die in deze wegwijzer worden aangeboden geven signalen voor aanleidingen voor en soorten van eengerelateerd geweld. Ook worden tips genoemd voor de *do's* en *don'ts* bij gevallen van eengerelateerd geweld.

Ook bij onderzoekers staat eergerelateerd geweld in Nederland steeds hoger op de agenda. De onderzoeken zijn voornamelijk gericht op achtergronden, aanleidingen en uitingsvormen van eergerelateerd geweld, maar de toenemende aandacht voor verschijningsvormen van eergerelateerd geweld brengt automatisch de vraag naar de omvang van het probleem met zich mee. Ook is de vraag in hoeverre bepaalde verschijningsvormen daarbij voorkomen relevant. Tot op heden zijn deze aspecten echter onderbelicht gebleven, ook vanwege de geslotenheid waarbinnen eergerelateerd geweld zich vaak afspeelt. Voor een gedegen aanpak van eergerelateerd geweld is het niettemin van groot belang om zicht te krijgen op de omvang van dit fenomeen.

Omvangbepalingen rond (bepaalde vormen van) eergerelateerd geweld kunnen profiteren van de ervaringen die met soortgelijke initiatieven zijn opgedaan rond bijvoorbeeld huiselijk geweld (Ferwerda, 2004 en 2006). Naarmate de jaren verstrijken, blijkt het mogelijk een steeds nauwkeuriger beeld te geven van de omvang van huiselijk geweld, en daarmee ook van de aard hiervan. Deze omvangbepalingen op landelijk niveau hebben vervolgens bijgedragen aan aandachtvestiging op het probleem en nadere verdieping daarop, ook op lokaal niveau. We gaan daarom in hoofdstuk 2 dieper in op de aandachtspunten rond omvangbepalingen die uit onderzoek naar voren komen.

Zoals al eerder werd gesteld, ligt het uiteindelijke doel van verregaand zicht op aard en omvang van eergerelateerd geweld op het vlak van een gedegen plan van aanpak. Zowel op landelijk⁸ als op lokaal niveau wordt onderkend dat een dergelijk plan naast een preventieve ook een curatieve en sanctionerende rol bij eergerelateerd geweld kan vervullen. Ook de gemeente Amsterdam wil hierbij een rol spelen, hetgeen zich uit in de volgende onderzoeksvraag:

Wat is de aard en omvang van eergerelateerd geweld in Amsterdam?
--

Het antwoord op deze vraag wordt uitgewerkt in de hiernavolgende hoofdstukken. Een kort overzicht van de onderzoeksmatige stand van zaken rond eergerelateerd geweld komt in *hoofdstuk 2* aan bod. *Hoofdstuk 3* geeft een toelichting op het onderzoeksontwerp en de daarin gekozen methodiek. Daarin komen tevens de randvoorwaarden bij dit onderzoek naar voren. De bepaling van de omvang van eergerelateerd geweld gebeurt in *hoofdstuk 4*, terwijl de aard in *hoofdstuk 5* beschreven wordt. Het rapport besluit in *hoofdstuk 6* met een nabeschuiving.

8. Tweede Kamer, 2004-2005, 29203, nr. 25.

II Eergerelateerd geweld in onderzoek: de stand van zaken

Er ontstaat steeds meer zicht op delicten die verband houden met begrippen als eer en schaamte. De (internationale) onderzoeken op dit gebied zijn veelal diepgravend en kwalitatief van aard opgezet, hoewel regelmatig wordt gepoogd een kwantitatieve richting eraan te geven. Kromhout et al. (2007) hebben voor Groot-Brittannië, Duitsland en Turkije onder andere gekeken naar de omvang van eergerelateerd geweld. Het blijkt dat de omvangbepalingen in die landen te lijden hebben onder definitieverschillen en onzekerheid over de mate waarin registraties de werkelijke aantallen zaken beschrijven.

Wat betreft de onderzoeken in Nederland stellen bijvoorbeeld Lünemann et al. (2006) dat 'het aantal gevallen van ernstig bedreigde vrouwen in de vrouwenopvang toeneemt. Het gaat hierbij zowel om huiselijk geweld als eergerelateerd geweld'. Een verdere onderbouwing van deze stelling blijft achterwege, evenals in het onderzoek rond vrouwenopvang van Wolf et al. (2006). Dat de vrouwenopvang een centrale rol speelt in de opvang van slachtoffers van eergerelateerd geweld komt uit de onderzoeken duidelijk naar voren.⁹

In bredere zin is het interessant om te kijken naar de toename van vrouwen in de vrouwenopvang vanwege eergerelateerd geweld. Het is de vraag of de toename van vrouwen in de vrouwenopvang door eergerelateerd geweld gelijke tred houdt met een toename van het aantal al dan niet geregistreerde incidenten van deze geweldsvorm. Een antwoord op een dergelijke vraag dient vooraf te gaan door een gedegen meetmethodiek voor eergerelateerd geweld. Pas daarna kan verder worden gewerkt aan het invullen van aanvullende vragen. Daarvoor is het essentieel om in te zoomen op zaaksniveau.

Een eerste aanzet tot een verregaande verdieping in eergerelateerde geweldzaken is door Van der Torre en Schaap (2005) gedaan. Van de twintig onderzochte zaken betreft het twaalf 'moordzaken' en acht zaken met een 'veilige afloop'. Van die twintig zaken blijkt bij dertien zaken dat er signalen uit de sociale omgeving bestaan: negen meldingen bij niet-overheidsorganisaties, twee meldingen bij de politie en drie interventies in het informele circuit. De onderzoekers concluderen dat er sprake is van een kloof tussen de sociale omgeving en de overheid. Van de acht zaken met een 'veilige afloop' is in zes gevallen sprake van een doortastende interventie van meestal de politie.

9. Overigens zijn dit niet de enige kwalitatieve onderzoeken die in Nederland uitgevoerd zijn bij onder andere de vrouwenopvang. Ook onderzoeken van Van Dijke et al. (2006) en Gezik (2002) zijn in dit kader interessant.

De onderzoekers noemen als kritische momenten bij eengerelateerd geweld onder andere de volgende zaken:

- ontoereikend ingrijpen van (overheids)instanties;
- kritische routines bij werknemers van instanties;
- kwetsbare informatie (met name in de Gemeentelijke Basisadministratie);
- gemotiveerd zoekende familie die vaak vindingrijk is in het vinden van informatie rond het slachtoffer.

Het eerste uitgebreide dossieronderzoek naar eengerelateerd geweld is in de politieregio's Haaglanden en Zuid-Holland-Zuid uitgevoerd (Janssen et al., 2005a; 2005b; 2006a; 2006b). Daartoe zijn de ter plekke gebruikte bedrijfsprocessensystemen dagelijks gescreend op mogelijk relevante zaken.¹⁰ Het doel van deze screening is echter niet het bepalen van de omvang van de problematiek, maar het verkrijgen van inzicht in de aard van eengerelateerd geweldzaken (Janssen et al., 2005a). Deze doelstelling vormt een onderdeel van een vijftal doelstellingen (Janssen et al., 2006b):

1. het komen tot een beschrijving van de manier waarop eengerelateerde zaken worden aangepakt;
2. het komen tot een voorstel voor een adequate registratie van problemen rond eerwraak en eengerelateerd geweld;
3. het verkrijgen van inzicht op basis van de analysegegevens;
4. het optimaliseren van politiekennis rond eengerelateerd geweld en de registratie hiervan;
5. het verbeteren van de signalering van eengerelateerde delicten.

Doelstelling een, vier en vijf geven impliciet aan dat er bij de politie nog veel terreinwinst te behalen valt als het gaat om het herkennen van eengerelateerd geweld, laat staan op het gebied van registratie. Janssen et al. (2006b) geven ook aan dat de landelijk gehanteerde werkdefinitie die in 2005 is verschenen (Ferwerda en Van Leiden, 2005), 'moet worden gezien als een groeimodel en niet als een strakke formulering, waarmee bepaalde gedragingen wel of niet onder de noemer eengerelateerd geweld kunnen worden gebracht'. Naast deze complicatie geven de auteurs nog vijf andere complicerende factoren, die kunnen worden samengevat met de diverse, niet-tijdsafgebakende en moeilijk interpreteerbare accenten binnen eengerelateerd geweld.

Wat de screening van eengerelateerd geweldzaken in de bedrijfsprocessensystemen betreft, blijkt het in de twee politieregio's lastig om zaken te herkennen. Er bestaat in

10. Politieregio Haaglanden maakt gebruik van Genesys en Zuid-Holland-Zuid van BPS. Advies- en Onderzoeksgroep Beke en het COT hebben ruime ervaring met het werken met dergelijke bedrijfsprocessensystemen, hetgeen ook geldt voor X-Pol, dat in regio Amsterdam-Amstelland wordt toegepast.

het onderzoek de sterke wens tot een duidelijke operationalisering van de werkdefinitie van Ferwerda en Van Leiden (2005). Ook is de materie voor de beoordelaars soms gewoon te complex of is het voor de politie ondoenlijk om emoties die uit een zaak naar voren komen in juridische termen te vervatten. Een ander punt is het tijdverloop van een zaak: vaak zijn eengerelateerd geweld zaken door hun diverse verschijningsvormen nog volop gaande, zodat er geen sprake is van een gesloten zaak. Aanvankelijk kiezen Haaglanden en Zuid-Holland-Zuid voor een betrekkelijk brede opzet (Janssen et al., 2005). Deze opzet wordt hieronder treffend verwoord:

Verdere voorbereiding van een voorstel tot registratie – Op dit moment wordt gedacht aan de volgende variabelen, die in een registratie dienen te worden meegenomen: geslacht, leeftijd, etnische achtergrond van (potentiële) daders en slachtoffers, de verblijfsstatus van de betrokkenen, bij de politie en achterban bekende criminele antecedenten van zowel (potentiële) daders als slachtoffers, dan wel leden van hun directe familie, de relatie tussen (potentiële) daders en slachtoffers, der oorzaak van de eerschending (bijvoorbeeld herstel van de eerbaarheid van vrouwelijke familieleden of conflicten naar aanleiding van erfenissen), de wijze waarop de politie met de zaak bekend is geworden (bijvoorbeeld melding van een huisarts, school, uit de gemeenschap zelf of van de wijkagent), de afloop van de zaak (al dan niet geweld gebruikt en/of voorkomen) en (indien er geweld is gebruikt) een beschrijving van de modus operandi.

Deze brede opzet blijkt al snel niet haalbaar, ook omdat dit ten koste gaat van allerlei nuances die niet in cijfers te vatten zijn. Daarom is uiteindelijk gekozen voor de volgende te hanteren variabelen binnen de registratie-opzet:

Uitgangspunt	Kenmerken¹¹
Een zaak	Politieregio waar de zaak speelt Wijze waarop de zaak bij de politie binnenkomt Etnische gemeenschap waarin de zaak speelt Het terrein waarop zich de erekwestie afspeelt Toepassing van fysiek geweld
Het (potentiële) slachtoffer	Sekse Leeftijd
De verdachte	Betreft het een individu of een groep? Indien het een individu betreft: <i>Sekse</i> <i>Leeftijd</i>

Uiteindelijk levert deze methode 111 'operationeel opgepakte zaken'.¹² Hiervan zijn 40 zaken op voornoemde aspecten geanalyseerd door een externe deskundige. Niettemin

11. Natuurlijk zijn dit niet alle kenmerken. Zo kan bijvoorbeeld ook nog gedacht worden aan cultuurgerelateerde aspecten zoals geloof, maar ook meer strafrechtelijke aspecten zoals de historie van eengerelateerd geweld binnen een familie.

12. In totaal gaat het om 168 zaken over een periode van twaalf maanden waarbij eengerelateerd geweld een rol speelt. Nadere screening leverde een reductie van 111 zaken op.

wordt in het eindrapport een zeer terughoudend standpunt ingenomen als het gaat om de omvang van eengerelateerd geweld in de regio's Haaglanden en Zuid-Holland-Zuid. Daarin speelt een aantal factoren een rol:

1. problematiek rond het dark number bij eengerelateerd geweldzaken;
2. de grensoverschrijding bij dergelijke zaken (niet alleen zaken uit Haaglanden en Zuid-Holland-Zuid komen uit het onderzoek naar voren);
3. zaken waarbij het achteraf niet om eengerelateerd geweld gaat;
4. zaken waar nog te weinig informatie over bestaat.

Vooraf het eerste en het vierde punt zijn essentieel. Wat betreft het eerste punt: het is een feit dat niet alle zaken bij de politie bekend raken, vooral niet in het geval van het vaak in besloten omgeving gepleegde eengerelateerd geweld. In geval van het vierde punt staat het onomstotelijk vast dat ook niet alle zaken door de politie herkend worden; er is geen feit, maar een motief dat achter het feit ligt.

Een andere ontwikkeling die aandacht verdient, is het Rotterdamse Plan van aanpak Eengerelateerd Geweld (COT/GGD, 2006). Rotterdam is de eerste gemeente die eengerelateerd geweld op een integraal bestuurlijke wijze heeft vormgegeven in een plan van aanpak. Naast het vergroten van de deskundigheid, het verbeteren van de samenwerking en het versterken van de preventie staat ook het zicht op de aard en omvang van eengerelateerd geweld in Rotterdam centraal. De gemeente Rotterdam heeft hiervoor zes projectstromen in het leven geroepen, waar het project 'registratie en dossiervorming' er één van is.¹³ In Rotterdam wordt een eenduidige registratiemethode namelijk als een essentiële factor voor zicht op de aard en omvang van eengerelateerd geweld gezien. Ook kunnen casusoverleg, het afschermen van persoonlijke gegevens in registratiesystemen en een regelmatige rapportage bijdragen aan verbeterd inzicht hierin.¹⁴

13. Het betreft de projectstromen 'vroegsignalering en interventie', 'registratie en dossiervorming', 'kennisontwikkeling', 'preventie', 'opvang en hulpverlening' en 'repressie'.

14. Voor een beter begrip van eengerelateerd geweld wordt in Rotterdam sinds kort onderscheid gemaakt tussen eerbeleving (individueel danwel collectief), eergemeenschap (actief danwel passief) en eerconflict (aanleiding en motieven).

Aandacht voor eergerelateerd geweld in Amsterdam

Gazic et al. (2006) hebben bij diverse Amsterdamse instanties geïnventariseerd hoe het staat met geweld tegen tienermeiden vanwege de eer. Zowel bij vrouwen als mannen lijkt eergerelateerd geweld voor te komen, maar een cijfermatige onderbouwing is vanwege ontbrekende cijfers niet voorhanden. De auteurs stellen dat vooral scholen zich bewuster moeten worden van de signalen die rond eergerelateerd geweld hangen; scholen zijn echter onvoldoende op de hoogte hiervan. Overigens zijn er wel uitzonderingen op deze regel, zoals de methodiek 'Zwarte Tulp' van stichting Verdwaalde Gezichten. Deze methodiek brengt door middel van kunstuitingen onder andere het thema eergerelateerd geweld onder de aandacht van scholieren.

De aanpak van eergerelateerd geweld in Amsterdam staat of valt volgens de auteurs met het samennemen van informatie vanuit verschillende (professionele) organisaties. Tot op heden komt de informatie over eergerelateerd geweld namelijk verspreid bij allerlei instanties (belangenorganisaties, hulpverlening, politie, et cetera) terecht. Voor het verzamelen van informatie kan de gemeente Amsterdam een centrale rol innemen, vooral als het gaat om een handelingsprotocol tussen de ketenpartners in de aanpak van eergerelateerd geweld. Daardoor komt samenwerking tot stand en kunnen verantwoordelijkheden duidelijk worden afgebakend. Voor een zorgvuldige en doeltreffende opsporing bij de politie en vervolging door het Openbaar Ministerie achten de auteurs een goede registratie en dossieropbouw ook van groot belang.

Bij de politie is eergerelateerd geweld niet uit het bedrijfsprocessensysteem (X-Pol) te herleiden omdat er geen aparte code voor bestaat. Daarmee is een eenvoudige omvangbepaling van eergerelateerd geweld lastig. Dit levert vervolgens weer het gevaar van onderrapportage op; oorspronkelijk ingevoerde incidenten in X-Pol, zoals bijvoorbeeld ontvoering en dergelijke, moeten door het ontbreken van een specifieke mutatiecode voor eergerelateerd geweld geherinterpreteerd worden naar indicatoren voor eergerelateerd geweld. Let wel: Janssen et al. (2006b) geven aan dat er ook sprake kan zijn van overrapportage, getuige onderstaande casus die in hun onderzoek is opgetekend:

Casus: de verkrachting – Een jonge vrouw vertelt bij de politie, dat zij is verkracht door een kennis. In werkelijkheid is er echter geen sprake geweest van gedwongen seksueel contact: de twee hadden een verhouding. De vrouw is alleen als de dood dat haar familie ontdekt dat zij ongehuwd een seksuele relatie onderhoudt met een man die bovendien niet op de goedkeuring van haar familie kan rekenen.

Ferwerda en Van Leiden (2005) zien dit gevaar van overrapportage ook, aangezien indicatoren van eergerelateerd geweld kunnen leiden tot stigmatisering, generalisering en discriminatie, vooral als het gaat om de culturele achtergrond bij eergerelateerd geweldzaken. Concreet gesteld kan een huiselijk geweldzaak die bij een bepaalde etni-

sche bevolkingsgroep voorkomt (te) eenvoudig als een eengerelateerd geweldzaak geclassificeerd worden. De auteurs pleiten daarom voor achtergrondinformatie en informatie over de context naast informatie over het feit zelf.

Voorgaande casus benadrukt eens te meer het belang van een goede, en dus praktisch hanteerbare, uitwerking van de werkdefinitie voor het onderzoek in Amsterdam. Het rapport van Ferwerda en Van Leiden (2005) geeft al enkele risico-indicatoren bij eengerelateerd geweld die gebaseerd zijn op zowel literatuur (bijvoorbeeld Van Eck, 2001 en Şimşek, 2002) als meningen van experts:

- toekomstperspectief: is er sprake van een expliciete dreiging van eengerelateerd geweld?
- bekendheid: zijn anderen op de hoogte van de (vermeende) eerschending?
- culturele achtergrond: wat is het land en de regio van herkomst van de familie?
- situatie: wat is de bron van het conflict?
- potentiële verdachte: is er iemand aanwijsbaar die uitvoering zou kunnen geven aan het eerherstel en is familie in de omgeving van Nederland (buurlanden)?
- gedragsverandering: is bij het potentiële slachtoffer een plotselinge gedragsverandering waarneembaar?

Daarnaast brengen nieuwe inzichten, bijvoorbeeld voortkomend uit het onderzoek van Van der Torre en Schaap (2005) en de pilot in politieregio Haaglanden (Janssen, 2006b), een goede operationalisering van eengerelateerd geweld dichterbij. In het onderzoeksdesign (hoofdstuk 3) wordt met deze kanttekeningen rekening gehouden.

Operationalisering van de werkdefinitie – in dit onderzoek ligt de nadruk op indicatoren voor eengerelateerd geweld. Deze moeten bij voorkeur voldoen aan de werkdefinitie zoals deze door Ferwerda en Van Leiden (2005) is verwoord. Daarom zijn drie expertpanels samengebracht voor een praktische uitwerking van eengerelateerd geweld in politiemutaties. Voor de panels zijn experts uitgenodigd die veel ervaring hebben op het gebied van eengerelateerd geweld. Het gaat om drie panels met beleidsmakers, onderzoekers, mensen met praktijkervaring en hulpverleners. De drie panels hebben indicatoren voor eengerelateerd geweld aangedragen en hierin een volgorde van belang aangebracht.¹⁵

Indicatorenlijst eengerelateerd geweld – de inbreng van de experts is verwerkt in een lijst van indicatoren die van belang kunnen zijn bij eengerelateerd geweld. Vervolgens zijn deze indicatoren gebruikt voor het opstellen van het Analyseformulier Eengerelateerd Geweld.¹⁶ Dit formulier is gebruikt tijdens de X-Polanalyse in het geval er een vermoeden van eengerelateerd geweld bestaat.

Experimentele X-Polanalyse over 2006 – de basis voor deze analyse ligt bij twee steekproeven met ieder 2.000 X-Polregistraties: een selectieve steekproef en een integrale steekproef. Voor de selectieve steekproef maken we gebruik van de zaken die in X-Pol gekoppeld zijn aan de Projectcode Huiselijk Geweld, een voordeel dat eengerelateerd geweld ontbeert. Door daarnaast in de integrale steekproef zaken uit algemene geweldsincidenten te trekken, kunnen verschillen aan het licht gebracht worden tussen de twee steekproeven.¹⁷

Een experimentele onderzoeksopzet zoals deze heeft grote voordelen. Het is ten eerste mogelijk om eventueel sterk bepalende registraties te herleiden tot eengerelateerd geweld. Ferwerda en Van Leiden (2005) noemen de nauwe band die huiselijk geweld met eengerelateerd geweld lijkt te hebben, dus een experiment met een selectie van huiselijk geweldzaken kan interessant zijn. De experimentele opzet kan antwoord geven op de vraag of er bijvoorbeeld veel eengerelateerd geweldzaken onder huiselijk geweldzaken danwel algemeen geweldzaken gevonden worden. We beseffen dat deze methode afwijkt van de methoden die vanuit het Expertisecentrum Eengerelateerd Geweld in politieregio Haaglanden en in de Rotterdamse pilot worden gebruikt. Gezien het niet-permanente karakter van het onderzoek in Amsterdam is niettemin voor de hierboven beschreven methode gekozen. Deze methode wordt in het volgende hoofdstuk nader toegelicht.¹⁸

15. Voor een lijst van experts: zie bijlage 1.

16. Zie bijlage 2. Op dit analyseformulier komen we in hoofdstuk 4 verder terug.

17. De criteria voor de selectie van de steekproeven uit X-Pol staan vermeld in bijlage 3.

18. Op termijn heeft het de voorkeur om de Haaglanden- en Rotterdamse aanpak te integreren.

IV De omvang van eengerelateerd geweld

4.1 Het signaleren van een eerzaak

Janssen (2006a) heeft zogenaamde 'rode vlaggen' geïntroduceerd die bij het herkennen van eengerelateerd geweld van belang zijn. Een rode vlag geeft volgens Janssen een 'vermoeden dat er wellicht een factor van invloed zou kunnen zijn'. Dit hoeft nog niet direct te duiden op eengerelateerd geweld, maar aanvullend onderzoek is dan van belang. Haar rode vlaggen hebben thematisch betrekking op:

- aanleiding tot een eerschending;
- vormen van eerherstel;
- kenmerken van eercodes en achtergronden van betrokkenen.

Voor het herkennen van een rode vlag maken de politieambtenaren in regio Haaglanden gebruik van een checklist Eengerelateerd Geweld. Deze checklist helpt bij het in kaart brengen van de situatie, maar is niet bedoeld als blauwdruk voor de aanpak van eengerelateerde zaken. De checklist kent de volgende blokken:

1. melding;
2. aard van het probleem;
3. relevante vragen m.b.t. personalia;
4. relevante vragen m.b.t. sociale en economische achtergronden;
5. relevante vragen m.b.t. ervaringen met geweld;
6. maken van een plan van aanpak;
7. horen van betrokkenen en het gebruik van tolken;
8. vastleggen en doorgeven van informatie;
9. inzet van deskundigen;
10. bemiddeling door de politie.

De procesmatige blokken zijn voor het onderzoek naar eengerelateerd geweld in Amsterdam niet meegenomen, aangezien het in dit onderzoek niet gaat om een evaluatie van politiehandelingen bij eengerelateerd geweld. Vandaar dat voor het onderhavige onderzoek alleen de punten twee tot en met vijf van belang zijn geweest.¹⁹

In navolging van de Haagse initiatieven is binnen het Programma Eengerelateerd Geweld een informatieprofiel opgesteld om aan belanghebbenden een leidraad voor minimumregistratiegegevens te bieden.²⁰ Dit informatieprofiel bevat de componenten

19. Het eerste punt lijkt relevant, maar heeft alleen betrekking op het zo zorgvuldig mogelijk verwerken van een melding door een politieambtenaar. Voor het onderzoek naar aard en omvang van eengerelateerd geweld in Amsterdam is in dit kader alleen de *herkomst* van de melding (bijvoorbeeld: slachtoffer zelf of iemand uit de omgeving) van belang.

20. Bron: Memo Programma Eengerelateerd Geweld, 23 november 2006.

'persoonlijke gegevens' en 'procesgegevens'. Bij de persoonlijke gegevens gaat het onder andere om sociaal-economische en identificatiegegevens van het slachtoffer en zijn of haar (schoonfamilie). De procesgegevens beschrijven de gang en afloop van de zaak.²¹ Ook van deze gegevens is gebruik gemaakt bij de screening.

Op basis van hiervoor genoemde bronnen samen met de informatie die uit de expert-meetings naar voren is gekomen rond indicatoren voor eengerelateerd geweld, is het analyseformulier eengerelateerd geweld (zie bijlage 2) opgesteld. Dit analyseformulier heeft met opzet een open karakter, aangezien het een instrument ter herkenning van eengerelateerd geweld en geen risicotaxatie-instrument betreft. Daarbij zijn alle relevante indicatoren in de tekst verwerkt, om de analisten die aandachtspunten mee te geven waarop in een X-Polregistratie gelet moet worden. In het onderzoek is zowel de mannelijke als de vrouwelijke eercomponent meegenomen.

4.2 De screeningsprocedure

Om de eengerelateerd geweldzaken uit de 4.000 X-Polzaken over 2006 te filteren, is in de screeningsfase in drie stappen gewerkt. In de eerste stap worden registraties op basis van onderstaand schema ingedeeld:²²

Eengerelateerd geweld?	Voorbeeld
Zeker niet	Het betreft twee autochtone Nederlanders ²³
Misschien	De informatie in de mutatie is niet toereikend
Zeker wel	Alle omstandigheden wijzen op eengerelateerd geweld

De registraties waarbij zeker geen sprake is van eengerelateerd geweld zijn buiten de vervolgstappen gehouden. De registraties waar misschien of zeker wel sprake is van eengerelateerd geweld zijn in fase twee opgevraagd bij het politiekorps Amsterdam-Amstelland en in fase drie gelezen en geanalyseerd op basis van het analyseformulier.

21. Voor een volledige beschrijving van het informatieprofiel: zie bijlage 4.

22. Hiervoor is een X-Polinstructie geschreven: zie bijlage 5. Deze staat los van de verschillen in interpretatie door registrerende politiefunctionarissen.

23. Er kan niet volledig worden uitgesloten dat bij autochtonen ook sprake is van eengerelateerd geweld. Zo hebben enkele experts geopperd dat eengerelateerd geweld ook kan voorkomen bij de meer orthodoxe autochtone geloofsgroepen, zoals op de Veluwe en in Volendam. Daarnaast zou eengerelateerd geweld bij kampbewoners voorkomen, zodat het minder gaat om het verschil allochtoon versus autochtoon, maar juist om culturele verschillen. Niettemin achten andere experts de in dit onderzoek uitgevoerde selectie gerechtvaardigd, omdat er aangenomen wordt dat er door deze selectie hooguit een enkele eengerelateerd geweldzaak tussendoor schiet. Omdat het voor Amsterdam een eerste inventarisatie van een groot aantal registraties binnen een kort tijdsbestek betreft en we uitgaan van onderrapportage, handhaven we de gekozen methodiek ondanks dit potentiële artefact.

Kanttekeningen bij de screeningsprocedure

Het is belangrijk om op te merken dat het onderzoek enkele inperkende voorwaarden kent. We zetten deze in het hiernavolgende op een rij.

De X-Polregistraties – het bedrijfsprocessensysteem van politieregio Amsterdam-Amstelland is begrijpelijkerwijs bestemd voor opsporing van delicten; subtielere vormen van eengerelateerd geweld, zoals meisjes die na hun vakantie niet meer terugkeren naar Nederland, blijven hierin achterwege. Ook bestaat geen zicht op eerherstel buiten Nederland.

Verder zijn de onderzoekers niet geautoriseerd voor X-Pol, wat inhoudt dat alleen de samenvatting van een registratie in eerste instantie inzichtelijk is en er regelmatig lege registraties voorkomen, terwijl dit niet zo hoeft te zijn als X-Pol in zijn geheel bestuurd had kunnen worden. Dit kan tot gevolg hebben dat we op basis van weinig informatie concluderen dat er geen sprake is van eengerelateerd geweld, terwijl dat misschien toch wel het geval is.

Vanuit politieregio Amsterdam-Amstelland is overigens wel extra medewerking verleend om in Excelbestanden aanvullende informatie betreffende (mogelijke) eengerelateerd geweldzaken aan te dragen. Daarbij zijn zedenmisdrijven buiten dit onderzoek gebleven, omdat deze registraties een besloten karakter hebben.²⁴

Doorlopende eengerelateerd geweldmutaties – zoals uit het onderzoek van Janssen et al. (2006b) blijkt, zijn eengerelateerd geweldmutaties dynamisch van aard. Dit betekent dat sommige mutaties die als initieel eengerelateerd geweld kunnen worden geclassificeerd later misschien uit kunnen groeien tot ernstig eengerelateerd geweld of juist definitief als een nachtkaars kunnen uitgaan. Gezien het korte tijdstraject in het onderzoek is het ook niet mogelijk om mutaties te volgen.²⁵

Ook is het regelmatig voorgekomen dat gevallen waarin sprake is van huiselijk geweld terzijde zijn gelegd. Hoewel in sommige van die gevallen in de toekomst niet uitgesloten kan worden dat er sprake zal zijn van eengerelateerd geweld, zijn dergelijke zaken in dit stadium toch niet als zodanig te kwalificeren.

24. Het betreft door de afdeling Bureau Managementinformatie en Onderzoek (MIO) aselekt gekozen registraties over 2006.

25. Overigens kan dit wel een interessant gegeven zijn voor vervolgonderzoek: hoe ontwikkelen initiële eengerelateerd geweldzaken zich in de loop van de tijd?

4.3 De zaken geteld

De Projectcode Huiselijk Geweld behelst allerlei incidentsoorten, zoals mishandeling, bedreiging en huisvredebreuk. Deze incidentsoorten kunnen tevens voorkomen bij de selectie die we hebben gemaakt voor de algemeen geweldzaken, alleen is deze uitgebreider. Zo vallen onder de algemeen geweldzaken bijvoorbeeld ook steekpartijen en diefstallen met geweld.²⁶ Het aantal huiselijk en algemeen geweldzaken dat in de politieregio Amsterdam-Amstelland in 2006 voorkomt, bedraagt respectievelijk 6.671 en 31.570 zaken. Grofweg gaat het over 2006 dus om ongeveer vijf maal zoveel algemeen geweldzaken als huiselijk geweldzaken. Toch bestaat de kans dat individuele zaken uit de steekproef van 2000 zaken huiselijk geweld (bijna eenderde van het totaal aantal registraties per jaar) ook geselecteerd worden in de steekproef van 2000 zaken algemeen geweld.²⁷ Daarom moeten beide steekproeven onafhankelijk van elkaar beschouwd worden en is het niet mogelijk om de gevonden eengerelateerd geweldzaken in beide steekproeven bij elkaar op te tellen.

De aselect getrokken 4.000 X-Polregistraties leveren in totaal 32 zaken op waarin eengerelateerd geweld speelt. In de algemeen geweldsteekproef komen 10 zaken voor en in de huiselijk geweldsteekproef 23 zaken. Dit betekent in totaal 33 zaken; op basis van toevaligheid is één zaak in zowel de algemeen als de huiselijk geweldsteekproef geselecteerd. De huiselijk geweldsteekproef levert dus in absolute zin meer eengerelateerd geweldzaken op dan de algemeen geweldsteekproef. Deze constatering moet vervolgens wel gerelateerd worden aan het hogere aantal algemeen geweldzaken.

Tabel 4.1: jaartotalen eengerelateerd geweldzaken naar steekproef

	per 2000 registraties	totaal aantal registraties per jaar	Extrapolatie per jaar
Huiselijk geweld	23	6.671	77
Algemeen geweld	10	31.570	158

Als de onderzoeksbevindingen uit de steekproef dus geëxtrapoleerd worden naar jaartotalen, dan is de prognose dat er ongeveer 77 eengerelateerd geweld zaken uit alle huiselijk geweldzaken over 2006 zijn te abstraheren. Vanuit de algemeen geweldzaken geldt een aantal van 158 eengerelateerd geweldzaken. Vanwege de eerdergenoemde overlap op registraties, staan deze aantallen los van elkaar. Gevoeglijk nemen we vervolgens aan dat het grootste aantal geëxtrapoleerde zaken te beschouwen valt als ondergrens van het aantal eengerelateerd geweldzaken in Amsterdam. Hieruit valt te

26. Het betreft hier de X-Polcodes B71 en E15. Zie voor meer details bijlage 3.

27. Dit is ook met één eengerelateerd geweldzaak inderdaad gebeurd.

concluderen dat het in Amsterdam draait om minimaal 158 eergerelateerd geweld zaken in 2006.²⁸

Welke betekenis kan aan dit aantal worden gegeven? Door veel experts wordt aangenomen dat de situatie rond eergerelateerd geweld in de politieregio's Haaglanden en Zuid-Holland-Zuid op basis van de bevolkingssamenstelling overeenkomsten vertoont met de situatie in Amsterdam. In de tweede tussenrapportage over de pilot eergerelateerd geweld in Haaglanden en Zuid-Holland-Zuid (Janssen, 2005) wordt gewag gemaakt van het screenen van twee maal 16.000 mutaties in Genesys en BPS, verspreid over het eerste en het twee pilotdeel. In totaal betreft het een onderzoeksperiode van anderhalf jaar, waaruit 250 zaken waarin eergerelateerd geweld een rol speelt zijn te herleiden, dus grofweg 167 zaken per jaar. Deze eerste analyse vanuit Haaglanden en Zuid-Holland-Zuid is daarmee inderdaad vergelijkbaar met onze omvangbepaling in Amsterdam.

Dat er ook voor Amsterdam in de toekomst mogelijk nog nauwkeuriger op eergerelateerd geweld kan worden gescreend, bewijzen de nieuwste ontwikkelingen in politieregio Haaglanden. Inmiddels zijn de ontwikkelingen op het gebied van politiekennis rond eergerelateerd geweld aldaar in een verdergevoerd stadium; politiefunctionarissen hebben een speciale opleiding gevolgd om eergerelateerd geweld te herkennen en er wordt gebruik gemaakt van een team van externe deskundigen om eergerelateerd geweldzaken nader te analyseren. Bovendien screenen enkele politie-experts alle mutaties op eergerelateerd geweld. De ongeveer 5000 mutaties in Haaglanden die per week²⁹ worden opgetekend leveren daardoor uiteindelijk ongeveer 300 eergerelateerd geweldzaken per jaar op.³⁰

28. Hierbij nemen we aan dat de assumptie van overrapportage, zoals deze door Janssen et al. (2006b) is geopperd in mindere mate voorkomt dan de onderrapportage in eergerelateerd geweldzaken die niet geregistreerd worden. Gezien het gesloten karakter van eergerelateerd geweld, ligt overrapportage namelijk niet voor de hand.

29. Dit zijn ongeveer 3.000 mutaties in het weekend en 2.000 doordeweekse mutaties.

30. De 5000 mutaties worden in deze screening onderworpen aan een systematische zoekvraag via trefwoorden. Dit levert ongeveer 700 mutaties met trefwoorden op. Een nadere inspectie van deze mutaties via een checklist reduceert dit aantal tot ongeveer 6 mutaties. Deze worden uiteindelijk beoordeeld door de afdeling Multi Etnisch Politiewerk (MEP) van de regiopolitie Haaglanden.

V De aard van eergereleerd geweld

5.1 Aardmatige kanttekeningen

In hoofdstuk 4 is al een aantal op de omvang betrekking hebbende kanttekeningen besproken. De kanttekeningen in deze paragraaf richten zich op de aard van eergereleerd geweld.

Kwaliteit van de X-Polmutaties – de voor dit onderzoeksvorstel benaderde contactpersonen wijzen op het belang van kwalitatief goede X-Polmutaties. Het getuigt van realiteitszin om te stellen dat de voor dit onderzoek gebruikte X-Polmutaties in sommige gevallen zeer summier en soms zelfs ontoereikend voor analyse zijn. Met regelmaat is er te weinig (achtergrond)informatie om de aanleiding van het incident te achterhalen. Dit is echter een gegeven waar we als onderzoekers bewust rekening mee houden, aangezien dit een reëler beeld geeft van de Amsterdamse situatie rond eergereleerd geweld in X-Polmutaties. Met nadruk kiezen we bijvoorbeeld niet voor het selecteren van de beter gedocumenteerde dossiers omdat dit een vertekening van het fenomeen eergereleerd geweld kan opleveren.

Antecedenten in X-Polmutaties – tijdens de analyse van de X-Polmutaties is er ook gekeken naar de antecedenten van het slachtoffer en de verdachte. Hierbij is alleen de informatie uit de X-Polmutatie zelf meegenomen. Er is niet op naam in het Herkenningssysteem van de politie nagegaan of er antecedenten voorkomen.

Dubbele nationaliteit en X-Polmutaties – in X-Pol wordt een dubbele nationaliteit niet geregistreerd. Er wordt slechts één nationaliteit ingevuld. Uit het verhoor komt soms wel naar voren dat een persoon een dubbele nationaliteit heeft. Aan de hand van het geboorteland, kan dan via een omweg de tweede nationaliteit van een persoon herleid worden.

5.2 De registraties beschreven

Uit de 4.000 zaken in de steekproef zijn 32 zaken geselecteerd waarin sprake is van eergereleerd geweld. Deze 32 zaken worden in deze paragraaf nader besproken.³¹

Algemeen

In X-Pol worden codes gebruikt om de aard van de registratie aan te geven. De omschrijving van de code wordt de maatschappelijke klasse genoemd. De registratie kan gaan om een strafbaar feit. In dat geval geeft de maatschappelijke klasse het type delict weer. Daarnaast staan in X-Pol ook mutaties die (nog) geen strafbaar feit zijn, maar die wel geregistreerd worden. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer er bij een

31. De zaak die dubbel voorkomt, wordt natuurlijk slechts één keer beschreven.

incident geen sprake is van strafbaar gedrag, maar waarbij de politie wel betrokken is geweest. De politie registreert het incident dan wel in X-Pol, maar geeft geen verdere opvolgacties aan het voorval. Deze laatste soorten registraties staan wel in onderstaand schema weergegeven, maar zullen niet worden meegenomen in de ernstbeoordeling.

Tabel 5.1: indeling van de eergerelateerd geweldzaken naar maatschappelijke klasse

X-Polcode	Maatschappelijke klasse	Aantal
F530	Bedreiging	7
F532	Gijzeling/ontvoering	1
F540	Doodslag/moord	1
F550	Eenvoudige mishandeling	11
F12	Openlijke geweldpleging tegen personen	1
F522	Aanranding	1
Zaken zonder verdere politieopvolging		
E13	Huiselijke twist (zonder gevolgen)	3
E16	Ruzie/twist (zonder gevolgen)	2
E33	Overlast door verward/overspannen persoon	1
E90	Lijkvinding onnatuurlijke dood (geen misdrijf)	1
E40	Afhandeling overige meldingen	1
J10	Aandachtsvestiging	1
J30	Algemene mutatie (over mogelijke bedreiging)	1

Eergerelateerd geweld manifesteert zich in vele gedaanten. Dit kan uiteenlopen van de strafbare vormen zoals bedreiging, gijzeling en moord tot de subtielere, niet-strafbare vormen zoals een echtelijke twist waarbij eer in het geding is. Uit tabel 5.1 blijkt dat tien van de 32 eergerelateerd geweldzaken geen strafbaar feit betreffen. In vijf gevallen gaat het om een ruzie zonder dat het duidelijk gevolgen heeft voor een of meerdere betrokkenen. In de overige niet-strafbare zaken die wel als eergerelateerd geweld zijn aangemerkt, spelen er eerkwesties op de achtergrond, maar wordt niet duidelijk of er ook daadwerkelijk sprake is van strafbaar gedrag. We kunnen hier spreken van zogenaamd initieel geweld; een milde vorm van dreigend eergeweld die kan uitgroeien tot strafbaar geweld. In de resterende 22 zaken is er duidelijk sprake van –strafbaar–eengerelateerd geweld. Verreweg de meeste zaken betreft het geweld een eenvoudige mishandeling (elf) of bedreigingen (zeven).

De eergerelateerd geweldzaken waarbij het om strafbare feiten gaat, zijn op ernst beoordeeld. Hiervoor is gebruik gemaakt van de indeling die het WODC hanteert voor

onder andere de recidivemonitor.³² In deze classificatie zijn misdrijven naar aard en ernst ingedeeld.³³ Daarbij is de strafdreiging van het strafbare feit bepalend voor de categorie:

- **Strafdreiging** minder dan 4 jaar -> Relatief lichte criminaliteit
- **Strafdreiging** 4 tot 8 jaar³⁴ -> Middelzware criminaliteit
- **Strafdreiging** 8 jaar of meer -> Zware criminaliteit

Tabel 5.2 geeft de verdeling van de 22 eengerelateerd geweldzaken over deze drie categorieën weer. De helft van de zaken valt in de lichtste categorie. Verder zijn er acht zaken die behoren tot de categorie middelzware criminaliteit. En tot slot worden drie zaken – meer dan tien procent – gerekend tot de zware criminaliteit.

Tabel 5.2: indeling van de eengerelateerd geweldzaken naar mate van ernst

Mate van ernst	Aantal
Relatief lichte criminaliteit:	11
- <i>Eenvoudige mishandeling</i>	11
Middelzware criminaliteit:	8
- <i>Bedreiging</i>	7
- <i>Openlijke geweldpleging tegen personen</i>	1
Zware criminaliteit:	3
- <i>Gijzeling/ontvoering</i>	1
- <i>Aanranding</i>	1
- <i>Doodslag/moord</i>	1

Vrijwel alle X-Polregistraties zijn afkomstig van het slachtoffer. In 23 van de 32 zaken doet het slachtoffer melding of aangifte van het voorval. Slechts in een geval wordt de melding ook door de verdachte gedaan, die samen met het slachtoffer aan het bureau verschijnt. In zeven zaken is de melding afkomstig van een ander, meestal een getuige maar dat kan ook een politieambtenaar zijn die overgaat tot ambtshalve vervolging. Van twee registraties is de bron onbekend. Wat duidelijk is, is centrale rol van de politie als de aangifte of melding aan het bureau gedaan wordt: bijna al die aangiftes en meldingen leveren zaken op waar het (aantoonbaar) strafbare feiten betreft. De zaken waarbij geen sprake is van (duidelijk) strafbaar gedrag en waarin de politie geen verdere opvolging aan geeft, worden vrijwel allemaal telefonisch gemeld.

Tabel 5.3: oorsprong en bron van de registratie (N=31)³⁵

32. De maatschappelijke klassen die niet als zodanig in het overzicht van het WODC voorkomen, zijn in het wetboek van Strafrecht opgezocht en analoog aan de WODC-indeling in de juiste ernst-categorie ondergebracht. Zie voor het volledige overzicht bijlage 6.

33. Zie Wartna, Blom en Tollenaar (2004) of Wartna (2005).

34. Delicten met een lagere strafdreiging dan 4 jaar maar waarvoor wel voorlopige hechtenis kan worden opgelegd, vallen ook in de categorie 'middelzware criminaliteit'.

Oorsprong	Bron		
	slachtoffer	verdachte	een ander
Telefonische melding	2	-	4
Melding aan het bureau	9	1	1
Aangifte	10	-	-
Ambtshalve verbaal	-	-	1
Anders	2	-	1

Het slachtoffer

Voor het beschrijven van de slachtoffers zijn alle 32 zaken geanalyseerd. In één zaak is er sprake van meerdere slachtoffers. In totaal zijn er 34 slachtoffers, waarvan er 27 vrouw zijn. De meeste slachtoffers zijn meerderjarig, zeven zijn jonger dan 18 jaar.

Tabel 5.4: leeftijd slachtoffers in categorieën (N=34)

	strafbare feiten	zaken zonder politieopvolging
Jonger dan 12 jaar	0	0
12 t/m 17 jaar	4	3
18 t/m 35 jaar	14	2
Ouders dan 35 jaar	3	2
Onbekend	3	3

De nationaliteit van elf slachtoffers is de Nederlandse, maar op basis van een nadere analyse van de personalia blijkt het om de Marokkaanse (vijf slachtoffers), een Turkse en een Irakese afkomst te gaan.³⁶ Andere nationaliteiten zijn de Marokkaanse, zeven keer, en de Turkse, vier keer. Nationaliteiten die allemaal een keer voorkomen, zijn de Spaanse, Afghaanse, Pakistaanse, Surinaamse en de Tunesische.³⁷ Er kan dus geconstateerd worden dat eengerelateerd geweld in Amsterdam bij verschillende culturen voorkomt, maar dat de Marokkaanse en de Turkse cultuur de overhand heeft.

35. Het totaal aantal telt niet op tot 32 omdat in een geval zowel verdachte als slachtoffer aangifte doen.

36. Van vier slachtoffers is de herkomst niet te herleiden. X-Pol is hierin enigszins beperkt, aangezien niet geregistreerd wordt op dubbele nationaliteit.

37. Voor een volledig overzicht van de leeftijd en de nationaliteit van de slachtoffers, verdeeld over de strafbare en niet-strafbare feiten, zie bijlage 7.

Over de achtergrondkenmerken van slachtoffers is niet altijd iets bekend. De meeste slachtoffers van wie de verblijfsstatus bekend is, hebben een permanente verblijfsvergunning. Van slechts een slachtoffer is bekend dat zij een tijdelijke verblijfsvergunning heeft. Haar angst om te worden teruggestuurd, speelt vermoedelijk een rol bij het niet durven doen van aangifte. De woonsituatie is uiteenlopend: een aantal slachtoffers woont nog in het ouderlijke huis. Anderen wonen samen met hun partner, die soms de verdachte is en soms niet. Tot slot is er een aantal al dan niet gehuwde slachtoffers dat in een blijf-van-mijn-lijfhuis of ander opvanghuis woont. Ook zijn drie slachtoffers gescheiden.

De Nederlandse taalvaardigheid is bij elf slachtoffers redelijk tot goed. Van vier slachtoffers is het zeker dat zij de Nederlandse taal niet machtig zijn, omdat er een tolk bij het verhoor aanwezig is geweest. Over de opleiding, dagbesteding en de antecedenten van de slachtoffers wordt in de X-Polregistraties weinig informatie opgenomen.

De verdachte

Ook bij de beschrijving van de verdachte van eengerelateerd geweld, zijn alle zaken meegenomen, waaronder de zaken waarbij de politie niet is overgegaan tot een opvolgactie en er dus geen verdachte is aangemerkt. Alhoewel er soms sprake is van een potentiële plegger omdat er feitelijk nog geen geweld is gebruikt, maar de situatie wel zodanig gespannen is dat deze kan uitgroeien tot eengerelateerd geweld, spreken we gemakshalve toch van een verdachte.

In een aantal zaken is er sprake van meerdere verdachten. In totaal zijn er 38 personen als verdachte aangemerkt. Het overgrote deel hiervan is man en gemiddeld 34 jaar oud.³⁸ De leeftijd loopt uit een van 15 tot 82 jaar. Ingedeeld in leeftijdscategorieën blijkt dat vrijwel alle verdachten meerderjarig zijn. Vijf verdachten zouden onder het jeugdrecht vallen wanneer ze vervolgd worden.

Tabel 5.5: Leeftijd verdachten (N=38)

	strafbare feiten	zaken zonder politieopvolging
Jonger dan 12 jaar	0	0
12 t/m 17 jaar	3	2
18 t/m 35 jaar	10	3
Ouder dan 35 jaar	9	4
Onbekend	3	4

38. Overigens hebben enkele experts aangegeven dat de (schoon)moeder vaak niet de verdachte is, maar juist de aanstichtster van het geweld. Dit komt in de X-Polanalyse niet naar voren.

De nationaliteiten die het meest voorkomen, zijn de Nederlandse en de Marokkaanse, beiden tien keer. Ook zijn er respectievelijk vier en drie verdachten met de Turkse en Pakistaanse nationaliteit. Verder komen er diverse nationaliteiten één keer voor.³⁹ Als we een nadere blik werpen op de verdachten met een Nederlands paspoort, dan zijn er twee van Marokkaanse afkomst. Verder levert deze diepteanalyse ook nog een Surinaamse, Turkse en Tunesische Nederlander op. Van de rest (vijf personen) blijft de herkomst onbekend. Zoals ook voor de slachtoffers geldt, hebben de verdachten veelal een Marokkaanse of Turkse afkomst.

Ook bij de verdachten is er gekeken naar de sociaal-maatschappelijke status. De volgende kenmerken komen naar voren uit de beschikbare informatie over de verdachten. De meesten wonen of nog in het ouderlijk huis of wonen samen met een partner. Als de verblijfsstatus van een verdachte bekend is, is dit merendeels een permanente verblijfsstatus. Eén verdachte is illegaal in Nederland en in één zaak worden ernstige bedreigingen geuit door familieleden uit Turkije. Verdachten vertonen op echtelijk gebied diversiteit: ze zijn zowel gehuwd, ongehuwd als gescheiden. Ook de taalvaardigheid laat een versnipperd beeld zien: sommigen spreken wel Nederlands, anderen zeer gebrekkig. In het geval er informatie over de dagbesteding van verdachten vermeld staat, is de helft ervan werkloos. Ten slotte blijft de kennis rond antecedenten vaak steken op vermoedens, maar toch is van 13 verdachten bekend of bestaat vanuit de registraties een sterk vermoeden dat ze eerder strafbare feiten hebben begaan.

Het incident

Een veel voorkomende oorzaak voor eengerelateerd geweld in de registraties is terug te herleiden tot de ontwikkeling die een persoon doormaakt versus de vrees die hiervoor bij de directe omgeving bestaat. In totaal gaat het om dertien zaken. In de praktijk gaat het dan om (jongere) broers die een zus slaan zodra zij bijvoorbeeld sms't naar een vriend, achter de pc zit of geen maagd meer is. Ook komt het voor dat de zus onder druk gezet wordt doordat juist een vriendin met vermeend slechte invloeden wordt mishandeld.⁴⁰

Casus: de PC – Een jongen slaat zijn 13-jarige zus op haar hoofd en scheldt haar uit voor 'hoer'. Hij vindt dat zij niet achter de PC mag zitten chatten. De jongen vindt het vanuit zijn Marokkaanse cultuur belangrijk om zijn zus te verbieden met jongens om te gaan. Verder ziet hij het als de normaalste zaak om haar te slaan als zij niet luistert. Tijdens de klappen is de vader van de jongen ook aanwezig, maar deze doet niets om het geweld te voorkomen.

39. In bijlage 7 zijn de leeftijden en nationaliteiten van de verdachten weergegeven.

40. In één geval gaat het om een jongen die veel omgaat met 'westerse' vrienden/collegae die niet worden geaccepteerd door de vader van de jongen.

Een ander veel voorkomende oorzaak voor eegerelateerd geweld zijn scheidingsperiodes wat in acht zaken aan de orde is. Op zich liggen bij deze zaken veel verbanden richting huiselijk geweld, waarin frustraties rond een echtscheiding ook vaak hoog oplopen. Het verschil met eegerelateerd geweld ligt bij de dreiging die door de verdachte of zijn familie wordt uitgesproken om het slachtoffer uit de familie te stoten vanwege de schande die de verdachte te beurt valt.

Een regelrechte link naar huiselijk geweld is te maken met de verdachte die zijn vrouw mishandelt, om vaak onduidelijke redenen. Dit is in drie zaken aan de orde. Daarbij is niet zozeer sprake van eegerelateerd geweld door de verdachte, maar veeleer door zijn familie, die het slachtoffer verbiedt naar de politie te gaan of de verdachte tegenover de politie uit de wind houdt.

Casus: niets aan de hand – Een vrouw woont met haar man en zoontje bij haar schoonouders, zwager en schoonzus. Volgens een anonieme melder wordt zij al enige tijd mishandeld door haar man en seksueel misbruikt door haar schoonvader. Het slachtoffer heeft de anonieme melder verzocht om de politie te bellen en het slachtoffer uit huis te halen. Zij heeft geen verblijfsvergunning en vreest door haar schoonfamilie teruggestuurd te worden als zij bij haar man weggaat. Wanneer de politie ter plaatse komt, zit de hele familie in huis. Het slachtoffer loopt lachend rond en doet alsof er niets aan de hand is.

Daarnaast is er ook sprake van een eenzijdige actie van verdachten om een familielid in het culturele gareel te houden. Dit uit zich in dergelijke gevallen door de wil tot het uithuwelijken van een dochter of door het verbieden aan dochters om zich buitenshuis te begeven. Overigens kan niet altijd gesteld worden dat deze acties door alle medefamilieleden ondersteund worden, want vaak zijn familieleden te onderscheiden in 'voorlopers', 'tegenstanders' en 'passieven' in het eegerelateerd geweld. Overigens hebben we eerder in dit hoofdstuk impliciet al melding gemaakt van de groep passieven, waaronder (schoon)moeders die door enkele experts worden aangeduid als registrateurs van eegerelateerd geweld. Er is inderdaad in een enkel geval, zo dit al uit de X-Polregistraties naar voren komt, sprake van dergelijke (schoon)moeders, maar deze hebben zeker niet de overhand. Om personen die op de achtergrond een rol spelen bij eegerelateerd geweld inzichtelijk te krijgen, zijn de X-Polregistraties alleen niet toereikend genoeg, zoals uit de volgende registratie blijkt.

Casus: de schoonmoeder – Een man wordt aangehouden voor mishandeling van zijn vrouw. Hij ontkent de mishandeling en stelt dat zijn vrouw van hem wil scheiden. Hij stelt tegenover de politie dat zijn schoonmoeder hun huwelijk nooit heeft geaccepteerd omdat de echtgenote afkomstig is uit Casablanca en hij uit het Rifgebergte.

Een interessant onderscheid dat uit de X-Polregistraties naar voren komt, is de te maken onderverdeling in *direct* en *indirect* eengerelateerd geweld. Bij direct eengerelateerd geweld is het doel van het geweld het herstellen van de geschonden eer. Bij indirect eengerelateerd geweld maakt de verdachte misbruik van het belang van eer die er in sommige culturen heerst. De eer wordt in dit geval als pressiemiddel gebruikt om iets van het slachtoffer (gedaan) te krijgen. Zo beschikken we over de volgende registratie:

Casus: de niet-geaccepteerde vriend – Een vrouw wordt door haar vriend onder druk gezet om de relatie niet te beëindigen. Hij doet dit door te dreigen haar ouders in te lichten dat de vrouw wederom een relatie met hem heeft. Haar ouders vinden hem onacceptabel als partner voor haar. De vrouw vreest dat haar ouders haar zullen vermoorden als deze te weten zullen komen dat zij weer een relatie met de vriend heeft.

Een laatste reden voor eengerelateerd geweld is de meest klassieke: de familievete. Het betreft drie zaken, waarbij twee daarvan de strijd om voor de neus weggekaapte partners betreft. De derde zaak gaat om het wreken van een dodelijk slachtoffer, veroorzaakt door een lid van de nu bedreigde familie.⁴¹

Casus: de tramrit – Twee mannen zien in de tram een familielid zitten. Plotseling begint het slachtoffer één van de twee mannen uit te schelden voor 'ezel'. De scheldpartij onttaardt in fysiek geweld, waarbij de verdachte het slachtoffer slaat. Bij de politie verklaart de verdachte dat hij al langer problemen heeft met het slachtoffer. Het slachtoffer was in het verleden namelijk tegen de relatie die de verdachte met een vrouw had; hij wilde dat hij met zijn zus zou trouwen. Sindsdien bedreigt het slachtoffer de verdachte, maar in de tram zijn de rollen even omgekeerd.

Cultuurkenmerken bij eengerelateerd geweld

De X-Polregistraties geven indirect zicht op culturele aspecten die van belang zijn geweest bij het eengerelateerd geweld. Daarbij spelen vooral de hang naar oorspronkelijke tradities en een conservatief man-vrouwbeeld een belangrijke rol. In welke mate het geloof beleefd wordt, blijft vaak buiten het zicht van de politiefunctionaris, dus vaak is daar geen informatie over opgenomen.

41. Er resteert nog een aantal zaken die geplaatst zijn in de 'overig'-categorie. Deze zaken hebben een heel diverse achtergrond en liggen op het terrein van een toevallige vechtpartij die uitmond in eengerelateerd geweld tot boosheid vanwege troep op zolder die eveneens resulteert in eengerelateerd geweld.

VI Nabeschuwing

Het signaleren van eengerelateerd geweldzaken

De extrapolatie van de gevonden eengerelateerd geweldzaken in de steekproeven levert 158 zaken als ondergrens voor 2006 op. Dit aantal komt nagenoeg overeen met de bevindingen uit de eerste eengerelateerd geweldanalyses van de politieregio Haaglanden uit 2005 (Janssen, 2006b). In zoverre klopt de veronderstelling dat de Haagse en Amsterdamse situatie rond eengerelateerd geweld gelijkenis vertoont. Inmiddels beschikt regiopolitie Haaglanden over een nog verfijnder methode om eengerelateerd geweld uit politieregistratie te filteren, welke mogelijk in de toekomst landelijk zal worden uitgezet over de politieregio's.⁴²

Toch moet de omvang in het licht van het soort geweld geïnterpreteerd worden. Eengerelateerd geweld is de reactie op een geschonden familie-eer, zoals dat in sommige culturen gebruikelijk is. Wanneer deze eer geschonden is, moet deze zo snel mogelijk hersteld worden, het liefst zonder dat de buitenwereld daarvan op de hoogte is. Hoe minder mensen weten van de beschadiging, des te kleiner is de schade. Deze overgevoeligheid brengt met zich mee dat slachtoffers of andere betrokkenen niet snel een autoriteit, zoals de politie, zullen betrekken in een familiekwestie. Het gevolg is dat een deel van de eengerelateerd geweldzaken niet bij de politie terecht komt, met name de lichtere vormen. Daarom is het van belang om de meldingsbereidheid van slachtoffers en betrokkenen te vergroten. Hier ligt een belangrijke taak voor gemeente Amsterdam, door diverse instellingen actief te betrekken bij het signaleren en registreren van eengerelateerd geweld.

Zo kan de vrouwenopvang een belangrijke bron zijn. Volgens Wolf et al. (2006) speelt de vrouwenopvang een centrale rol in de opvang van slachtoffers van eengerelateerd geweld. Ook in het kwalitatieve onderzoek van Van der Torre en Schaap (2005) blijkt de vrouwenopvang na de politie de instantie te zijn waarmee slachtoffers van (ernstige vormen van) eengerelateerd geweld contact opnemen. Verder kunnen andere instanties, zoals de Dienst Zorg en Samenleven van gemeente Amsterdam, de GGD of Bureau Jeugdzorg mogelijk geschikte informatie leveren om een beeld te vormen van eengerelateerd geweld.

42. Deze methode behelst onder andere het trainen van politiefunctionarissen, het screenen van mutaties in de bedrijfsprocessensystemen, het inzetten van een checklist en het uiteindelijk beoordelen van een mogelijke eengerelateerd geweldzaak door de unit MEP (indien noodzakelijk geassisteerd door externe deskundigen).

Naast het zicht dat deze instanties kunnen leveren op de aard van eengerelateerd geweld, kunnen ze ook bij de omvangbepaling een rol spelen; lang niet alle zaken die deze instanties signaleren zullen bij de politie terecht komen.⁴³ Daardoor vormen ze een welkome aanvulling op het beeld dat de politie van de omvang van eengerelateerd geweld heeft.⁴⁴ Een bijzondere plek nemen scholen in dit verhaal in, want de vroegsignalering op scholen kan veel eengerelateerd geweld voorkomen. Niet voor niets gaat er binnenkort een pilot bij het Albedacollege in Rotterdam en het ROC van Twente in Hengelo naar de monitoring van eengerelateerd geweld draaien. Scholen zijn waarschijnlijk de belangrijkste vindplaats voor eengerelateerd geweld, en dan op een moment dat het nog niet te laat is.

De verdieping in eengerelateerd geweldzaken

Naast een beeld van de omvang resulteert dit onderzoek in een typering van de aard van eengerelateerd geweld. Het betreft de volgende vijfdeling:

- de persoon die emancipeert versus de omgeving die zich hiertegen verzet;
- conflicten rond scheiding;
- de familie van een verdachte die het slachtoffer kort houdt;
- indirect geweld als pressiemiddel;
- de familievete.⁴⁵

Het herkennen van deze typen, los van de omstandigheid of er niet nog een aantal typen is te benoemen in andere eengerelateerd geweldzaken, is één kant van de medaille. De andere kant is het ontwikkelen van probate interventiestrategieën om dergelijk geweld tegen te gaan. Het zou onlogisch zijn, om voor elk van deze typen eengerelateerd geweld dezelfde interventiestrategie te hanteren. Daarom moet de focus rond eengerelateerd geweld naast de aard en de omvang ook meer gericht worden op het bestrijden ervan.

43. Uit Janssen (2005b): voor zover er bij het herstel van de eerschending strafrechtelijke normen in het geding zijn, zijn de politie en het Openbaar Ministerie betrokken. In de preventieve en hulpverlenende sfeer spelen echter ook andere partners in de veiligheidszorg een belangrijke rol. Bij het signaleren en het bemiddelen in zaken waar eerschendingen hebben plaatsgevonden, zijn bijvoorbeeld het onderwijs, jeugdzorg, de onderwijsinspectie, gemeente, gezondheidszorg, vrouwenopvang, de Immigratie- en Naturalisatiedienst en verschillende verenigingen van politieke, religieuze en/of culturele signatuur van diverse allochtone organisaties belangrijke partners.

44. Een praktisch probleem dat overwonnen moet worden, is de coördinatie en de regie rond het verzamelen van informatie over eengerelateerd geweld. Dit zou bij uitstek een rol voor de gemeente kunnen zijn. Daarbij kan de aanpak verdeeld worden over de volgende thema's: 1) de samenwerking tussen ketenpartners en het uitwisselen van gegevens bevorderen, 2) het onderwerp bespreekbaar maken (bijvoorbeeld een voorlichtingscampagne) en 3) de meldingsbereidheid van slachtoffers en hulpinstanties bevorderen.

45. Daarbij doelen we niet op het fenomeen bloedwraak.

Geraadpleegde literatuur

Cohen, J. Toespraak bij het in ontvangst nemen van het onderzoeksrapport van de PvdA-fractie inzake eengerelateerd geweld op 9 november 2006. Amsterdam, 2006.

COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement/GGD. *Het Rotterdamse Plan van Aanpak Eengerelateerd Geweld*. Rotterdam, 2006.

Dijke, A. van, Terpstra, L. en Westra, K. *Ik ga er niet te diep op in. Professionals aan het woord over eengerelateerd geweld in Friesland, een raadpleging*. Leeuwarden: Vrouwenopvang Fryslân, 2006.

Eck, C. van. *Door bloed gezuiverd. Eerwraak bij Turken in Nederland*. Amsterdam, 2001.

Ferwerda, H. *Huiselijk geweld: de voordeur op een kier. Omvang, aard en achtergronden in 2004 op basis van landelijke politiecijfers*. Dordrecht: Schefferdrukkerij, 2004.

Ferwerda, H. *Binnen zonder kloppen. Omvang, aard en achtergronden van huiselijk geweld in 2005 op basis van landelijke politiecijfers*. Dordrecht: Schefferdrukkerij, 2006.

Ferwerda, H. en Van Leiden, I. *Eerwraak of eengerelateerd geweld? Naar een werkdefinitie*. Arnhem: Advies- en Onderzoeksgroep Beke, 2005.

Gazic, S., Kaplan, D., Lampe, K. en Schaapman, K. *Verborgен leed van tienermeiden in Amsterdam*. Amsterdam: PvdA, 2006.

Gezik, E. *Eer, Identiteit en Moord: Een vergelijkend onderzoek tussen Nederland, Duitsland en Turkije*. Utrecht: NCB, 2002.

Janssen, J. *Je eer of je leven? Een verkenning van eerzaken voor politieambtenaren en andere professionals*. Den Haag: Elsevier Overheid, 2006a.

Janssen, J., El Morabet, M., Bos, R. en Timmer, W., m.m.v. Barut, N. en Dijkman, G. *Eerste tussenrapportage Pilot 'Eer gerelateerd geweld'*. Den Haag: politie Haaglanden, 2005a.

Janssen, J., El Morabet, M. en Timmer, W., m.m.v. Van Eck, C., Barut, N. en Dijkman, G. *Pilot eer gerelateerd geweld in Haaglanden en Zuid-Holland-Zuid. Tweede tussenrapportage*. Den Haag: politie Haaglanden, 2005b.

Janssen, J., Bos, R.P., El Morabet, M. en Timmer, W. *Pilot eer gerelateerd geweld in Haaglanden en Zuid-Holland-Zuid. De eindrapportage.* Den Haag: politie Haaglanden, 2006b.

Kromhout, M.H.C. (red.), Rijn, A.S. van, Beenackers, E.M.Th. en Kulu-Glasgow, I. *Eergerelateerd geweld in Groot-Brittannië, Duitsland en Turkije. Een overzicht van informatie inzake aard, omvang en aanpak.* Den Haag: WODC, 2007.

Lünnemann, K., Tan, S. en Ter Woerd, S. *Ernstig bedreigde vrouwen in de vrouwenopvang. Onderzoek naar veiligheidsrisico's en de mogelijkheden van onderduikadressen.* Utrecht: Verwey-Jonker Instituut, 2006.

Mije, P. van der (red.). *Wegwijzer eergerelateerd geweld.* Utrecht: Forum, 2006.

Ministerie van Justitie. *Eerste voortgangsrapportage Programma Eergerelateerd Geweld.* Den Haag: ministerie van Justitie, 2006.

Şimşek, J. *Alle ogen op haar gericht. Eerwraak. Traditioneel geweld tegen Turkse vrouwen en meisjes. Een handleiding voor hulpverleners.* Utrecht: stichting Inspraakorgaan Turken in Nederland (IOT), 2002.

Torre, E.J. van der en Schaap, L. *Ernstig eergerelateerd geweld: Een casusonderzoek.* Den Haag: COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, 2005.

Tweede Kamer, vergaderjaar 2006-2007, 30 388, nr. 15. *Eergerelateerd geweld.* Brief van de minister van Justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2007.

Wartna, B.S.J., Blom, M. en Tollenaar, N. *De WODC-recidivemonitor 2004.* Den Haag: WODC, 2004.

Wartna, B., *Evaluatie van daderprogramma's. Een wegwijzer voor onderzoek naar de effecten van strafrechtelijke interventies speciaal gericht op het terugdringen van recidive.* Den Haag: WODC, 2005.

Wolf, J., Jonker, I., Nicholas, S., Meertens V. en Te Pas, S. *Maat en baat van de vrouwenopvang. Onderzoek naar vraag en aanbod.* Amsterdam: SWP, 2006.

Bijlage I - deelnemende experts

Naam	Organisatie
Patricia Gerrits	Ministerie van Justitie
Annet Kramer	OM Den Haag
Sezai Aydogan	TransAct
Rob Ermers	Arabist/turkoloog
Sungul Akkaya	Statenlid provincie Noord-Holland
Renate van der Zee	Onderzoeksjournaliste
Martina Bartelink	Ministerie van Justitie
Johan Gortworst	Federatie Opvang
Marcia Albrecht	GGD Rotterdam
Fatma Özgümüs	VON
Laila Halsema	Streetcornerwork Amsterdam
Karima Ouchan	ROC Twente
Aicha Lagha	Stadsdeel Westerpark
Rijk Vlaanderen	ROC-ASA-Noord/coördinator landelijk leerlingen netwerk
Jan Terwel	Marcanticollege Amsterdam
Cecilia Perez	ASHG Nieuw-West Amsterdam
Beriwan Hamasaid	Bureau Jeugdzorg Amsterdam
Elizabeth Bereket	Vluchtelingenwerk Amsterdam
Ahmed Azdural	Inspraakorgaan Turken

-3- Wat is de relatie tussen slachtoffer en dader?

Denk daarbij aan de rol (echtgenoot, vriend, kind, broer, (schoon)ouder, neef, kennis). Is dader en/of slachtoffer recentelijk vanuit het buitenland naar Nederland gehaald? Komen er relatieproblemen tussen dader en slachtoffer voor?

C Culturele kenmerken

Beschrijf culturele achtergrondaspecten van dader-slachtoffer-familie.

Hierbij gaat het om al dan niet aanwezig conservatief manvrouwbeeld, het vasthouden aan oorspronkelijke tradities en de mate van geloofsbeleving (fundamentalistisch, intensief, zwak, niet aanwezig).

D Slachtoffer

Persoonskenmerken

Geslacht

Man

Vrouw

Geboortedatum

Dag

Maand

Jaar

			-				-				
--	--	--	---	--	--	--	---	--	--	--	--

Nationaliteit (bij dubbele nationaliteit beide hokjes aanvinken!!!)

Nederlandse

Anders, namelijk

Seksuele geaardheid

Heteroseksueel

Homoseksueel

Weet niet/onbekend

Sociaal-maatschappelijke status

Geef een beschrijving van de sociaal-maatschappelijke status van het slachtoffer.

Loop minimaal de volgende onderwerpen na: burgerlijke staat, verblijfsstatus (permanente of tijdelijke verblijfsvergunning, verblijfsvergunning in behandeling), huisvesting (bijv. samenwonen, zelfstandige woonruimte, ouderlijk huis) dagbesteding (type werk, werkloos, werkzoekende), opleiding(sniveau) en taalvaardigheid (Nederlandse taal machtig of niet, doordat een tolk nodig is).

Antecedenten

Blijkt uit de X-Polmutatie dat het slachtoffer eerder met de politie in aanraking is geweest?
Hierbij gaat het om eerdere strafbare feiten of het doen van eerdere aangiften/meldingen.

E Dader

Persoonskenmerken

Geslacht

Man

Vrouw

Geboortedatum

Dag		Maand		Jaar				
		-		-				

Nationaliteit (bij dubbele nationaliteit beide hokjes aanvinken!!!)

Nederlandse

Anders, namelijk

Seksuele geaardheid

Heteroseksueel

Homoseksueel

Weet niet/onbekend

Sociaal-maatschappelijke status

Geef een beschrijving van de sociaal-maatschappelijke status van de dader.

Loop minimaal de volgende onderwerpen na: burgerlijke staat, verblijfsstatus (permanente of tijdelijke verblijfsvergunning, verblijfsvergunning in behandeling), huisvesting (bv. samenwoning, zelfstandige woonruimte, ouderlijk huis) dagbesteding (type werk, werkeloos, werkzoekende), opleiding(sniveau) en taalvaardigheid (Nederlandse taal machtig of niet, doordat een tolk nodig is).

Antecedenten

Blijkt uit de X-Polmutatie dat de dader eerder met de politie in aanraking is geweest?
Hierbij gaat het om eerdere strafbare feiten of het doen van eerdere aangiften/meldingen.

Bijlage 3: selectie steekproeven uit X-Pol

Voor de steekproeven algemeen geweld betreft het een aselecte steekproef van 2.000 hoofdincidenten verspreid over heel 2006 met één van onderstaande incidentcodes:

Incidentcode	Maatschappelijke kwalificatie
A82	Chantage/afpersing
B71	Diefstal met geweld (in relationele sfeer)
E10	Schietpartij (zonder gevolgen)
E11	Vechtpartij (zonder gevolgen)
E12	Burenruzie (zonder gevolgen)
E13	Huiselijke twist (zonder gevolgen)
E14	Zelfmoordpoging
E15	Steekpartij (zonder gevolgen)
E16	Ruzie/twist (zonder gevolgen)
E33	Overlast door verward/overspannen persoon
E91	Lijkvinding zelfmoord
F12	Openlijke geweldpleging tegen personen
F15	Huisvredebreuk
F16	Lokaal vredebreuk
F222	Aanranding
F391	Overlast stalker
F520	Openbare schennis der eerbaarheid
F521	Verkrachting
F523	Overige zedenmisdrijven
F524	Vrouwenhandel/kinderhandel
F526	Incest
F527	Seksueel misbruik kinderen
F530	Bedreiging
F531	Overige misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid
F532	Gijzeling Ontvoering
F540	Doodslag/Moord
F542	Overige misdrijven tegen het leven
F543	Illegale abortus
F544	Behulpzaam bij zelfmoord
F550	Eenvoudige mishandeling
F551	Zware mishandeling
F552	Overige mishandeling

Voor de steekproeven huiselijk geweld betreft het een aselecte steekproef van 2.000 incidenten verspreid over heel 2006 uit de X-Polzaken waaraan de Projectcode Huiselijk Geweld is gekoppeld. Daarbij is op hoofdincidenten geselecteerd.

Bijlage 4: informatieprofiel eengerelateerd geweld

Hieronder staan de punten voor het informatieprofiel. Achter de punten staat een 'ja/nee mogelijkheid' of een keuzemenu met nog niet limitatieve opsomming van mogelijkheden en een 'overig' of een vrije invulruimte (zoals bij het invullen van de postcode).

Achtergrondinformatie:

- man/vrouw;
- geboortedatum;
- postcode cliënt;
- ouderlijk huis: ja/nee;
- nationaliteit (keuzemenu: Nederlandse of Turkse, Marokkaanse, Pakistaanse et cetera (bij dubbele nationaliteit beide hokjes aanvinken));
- verblijfsstatus (keuzemenu);
- burgerlijke staat (keuzemenu);
- kinderen;
- sociaal-economische factoren: geloof (keuzemenu), opleiding (keuzemenu), werk (keuzemenu) et cetera.
- geboorteland/plaats cliënt (keuzemenu) en vrije invulruimte;
- geboorteland/plaats ouders (keuzemenu) en vrije invulruimte;
- geboorteland/plaats dader(keuzemenu) en vrije invulruimte;
- postcode (potentiële) dader;
- herkomst van de dreiging (familie A, B, of...);
- relatie melder en (potentiële) dader(s) – slachtoffer(s): (keuzemenu, echtgenoot, (schoon)vader, (schoon)moeder, broer, neef et cetera);
- aard of aspect van eengerelateerd geweld: (keuzemenu)gedwongen huwelijk, opsluiting, verkrachting, ontzeggingen et cetera;
- uiting of delictsoort: (keuzemenu) bedreiging, mishandeling, geweldpleging, et cetera.

Procesinformatie:

- historie of recidive van de melding;
- herkomst of (doorverwezen) instantie van de melding (keuzemenu: politie, jeugdzorg, school, ASHG, et cetera);
- contact andere instanties: (keuzemenu: politie, vrouwenopvang, IND-contactpersoon);
- opvolging/overdracht van de melding: (keuzemenu: politie, jeugdzorg, vrouwenopvang, et cetera);
- opvangplaats: (keuzemenu);
- gepleegde interventie;
- dreiging weggenomen: ja/nee;
- strafrechtelijk vervolg;
- gebruikte protocollen of screeningsinstrumenten;
- tijdsduur registratie, onderzoek, aanpak;
- duur opvang.

Bijlage 5: instructie X-Polanalyse

X-Polselectie

Het Bureau Managementinformatie en Onderzoek (MiO) van politie Amsterdam-Amstelland selecteert voor ons 4.000 zaken. Dit zijn enerzijds 2.000 zaken die aselect getrokken zijn uit alle zaken met projectcode huiselijk geweld in 2006 (in dat jaar ruim 6.000 in totaal). Anderzijds hebben we zelf bij MiO zogenaamde Maatschappelijke Klassecodes (MK-codes) voor algemeen geweld aangedragen, waaruit MiO ook 2.000 algemeen geweldgerelateerde selecteert. Op deze wijze willen we onderzoeken in hoeverre eengerelateerd geweld vanuit huiselijk geweld, maar ook uit algemeen geweld is te herleiden.

Analysemethode

Ieder werkt voor zich

Bij het bepalen of het gaat om eengerelateerd geweld kun je kiezen uit 'zeker niet', 'twijfel' en 'zeker wel'. In het geval van twijfel: overleg even met een collega-analist. In totaal zullen de analisten van Advies- en Onderzoeksgroep Beke en het COT dus 4.000 registraties bekijken. Daarvoor is het belangrijk dat we weten vanuit welke selectie we aan het werken zijn: de 2.000 huiselijk geweldzaken of de algemene geweldzaken. Daarom werken we eerst de 2.000 huiselijk geweldzaken af en vervolgens de andere 2000 algemeen geweldzaken. In het geval het om eengerelateerd geweld gaat, geef je op het analyseformulier ook aan dat het uit het huiselijk geweldbestand (HG) ofwel het algemeen geweldbestand (AG) komt.

Analysestramien: drie voorvragen, vervolgens eventueel een analyseformulier invullen

We vullen **alleen** een analyseformulier in als het met enige twijfel of met zekerheid gaat om een eengerelateerd geweldzaak. Anders leggen we de zaak direct aan de kant, zonder er verder nog wat mee te doen. Daarvoor stellen we ons per zaak de volgende drie voorvragen:

Personalia

-1- Is er op basis van de personalia van de dader én het slachtoffer (naam, nationaliteit, geboorteplaats en –land) sprake van:

☐	Dader en slachtoffer van Nederlandse afkomst: geen eergeweld, incident terzijde leggen!
☐	Dader van Nederlandse afkomst, slachtoffer van buitenlandse afkomst -> vraag 2
☐	Dader van buitenlandse afkomst, slachtoffer van Nederlandse afkomst -> vraag 2
☐	Zowel dader als slachtoffer van buitenlandse afkomst -> vraag 2
☐	Afkomst dader en/of slachtoffer onbekend -> vraag 2

Collectieve eer

Bij de collectieve eer gaat het om 'eer' die zich niet alleen tot de dader en het slachtoffer beperkt, maar die zich ook op de familie en andere belangrijke personen uit de directe omgeving richt (zie onderstaande toelichting).

-2- Is er in het incident sprake van (het schenden van) collectieve eer?

Ja

Nee: geen eergeweld, incident terzijde leggen!!!

Toelichting op het collectieve aspect van eengerelateerd geweld

Eer

Het gaat bij eer om een complex van meetbare en onmeetbare factoren: rijkdom, opleiding en toekomstverwachtingen, maar ook verworven respect en vertrouwen. Eer is in de loop der eeuwen verknoopt met allerlei godsdienstige tradities, maar van oorsprong is het niet religieus. De eerculturen binnen de Turkse en Arabische wereld bestonden daar allang voordat Mohammed en de Koran op het toneel verschenen. Exclusief islamitisch zijn eerculturen dan ook allerminst: een verschijnsel als eerwraak komt ook regelmatig voor onder niet-moslims, waaronder Christenen. Het begrip eer lijkt grotendeels uit de westerse rationaliteit verdwenen. Eer is altijd een zaak van zwart-wit, maagd of hoer, erbij of verschopt. Dit is een totaal andere denkwereld dan de subtiele, analytische overwegingen en compromissen van de liberale gedachte die in de Westerse wereld heerst.

Eengerelateerd geweld is een containerbegrip waaronder vele verschijningsvormen vallen. Hierbij valt te denken aan de meer subtiele vormen van verstoting tot de extreemste vorm: moord. Toch moeten we oppassen voor het oprekken, ook wel eroderen genaamd, van het begrip eengerelateerd geweld. Zo werd gesuggereerd dat de kopstoot van Zidane tegen Materazzi tijdens de WK-finale van 2006 ook wel eens onder eengerelateerd geweld zou kunnen vallen. Hiermee komen we op de essentie: komt deze kopstoot, als er al iets beledigends over de zus van Zidane gezegd is, voort uit het verdedigen van de collectieve familie-eer of is er sprake van persoonlijke woede van een Franse voetballer met Marokkaanse achtergrond?

Collectiviteit

Essentieel bij eengerelateerd geweld is dat het moet gaan om een actie of reactie die door de pleger(s) wordt gemotiveerd door de collectieve opvatting dat de familie-eer in het geding is (Ferwerda en Van Leiden, 2005). De collectieve opvatting is gebaseerd op een gedeelde, hardnekkige mentaliteit die van oudsher binnen een gemeenschap of cultuur aanwezig is en door de tijd heen is blijven bestaan. De familie-eer is in het geding als gevolg van (veronderstelde) gedragingen waarbij een lid van de familie betrokken is. Familie is een begrip dat ruim gezien moet worden.

Het kan ook gaan om de hele gemeenschap. Een zoon of dochter die vanuit het dorp naar de stad verhuisd, zal in de stad door leden van het hele dorp in de gaten worden gehouden. Goed om op te merken, is dat het daarbij zowel gaat om feitelijke aantasting van de eer (zoals een vrouw die een voorhuwelijkse seksuele relatie heeft) als om enkel een vermoeden daarvan (bijvoorbeeld een vrouw die een nacht wegblijft en waarover geroddeld wordt).

Maatschappelijke status

Hoewel een lage maatschappelijke status van een persoon geen essentieel aspect is bij eergerelateerd geweld, speelt het wel vaak een rol en kan het doorslaggevend zijn. Eer wordt enerzijds ontleend aan de vrouwelijke eer binnen de familie, maar anderzijds speelt ook de maatschappelijke status een rol. Beide factoren kunnen afbreuk doen aan de eer. Iemand met een lage maatschappelijke status (arm, geen goede baan en weinig uitzicht daarop) zal daarom erop gebrand zijn om de vrouwelijke eer van de familie te beschermen, omdat dit een van de laatste kostbaarheden is die hij/zij bezit.

-3- Twijfel je of het een eergerelateerd geweldzaak is?

Nee, het is zeker geen eergerelateerd geweldzaak: incident terzijde leggen!

Nee, het is een duidelijke eergerelateerd geweldzaak: analyseformulier invullen!

Ja, ik twijfel: overleg met een medeanalist. Indien twijfel blijft: overleggen met Nick/Agnes!

Toelichting bij het analyseformulier

Op het moment dat het analyseformulier wordt ingevuld, betekent dit dat het gaat om (het vermoeden van) een eergerelateerd geweldzaak. Het analyseformulier gaat uit van zowel meerkeuzevragen als vrije invulvelden. In het geval het een meerkeuzevraag is, wordt slechts één antwoordcategorie aangekruist. Bij de vrije invulvelden staan de indicatoren genoemd waaraan in de registratie de aandacht naar uit moet gaan. Mochten er andere opmerkelijke eergerelateerd geweldaspecten in de zaak zitten, schrijf die dan ook op. Mocht er twijfel/onduidelijkheid over aspecten bestaan, vermeld dan ook dat er twijfel/onduidelijkheid bestaat. Het lijkt logisch om aan te nemen dat aspecten die door jullie niet zijn beschreven onbekend/niet vermeld zijn, maar vul bij voorkeur in dat bepaalde aspecten van eergerelateerd geweld gewoon onbekend/niet vermeld zijn.

Wees niet te summier bij de vrije invulvelden; informatie die je niet opschrijft, kunnen we later nooit meer te weten komen, dus liever teveel info als te weinig. De info moet natuurlijk wel zoveel mogelijk relevant zijn voor eergerelateerd geweld. Schrijf desnoods extra informatie op hiervoor bestemde lege bladen, waarbij je dan het betreffende X-Polnummer invult en iedere keer de betreffende vraag bij de tekst schrijft.

Bijlage 6: zaken naar maatschappelijke klasse en ernst

Maatschappelijke klasse	n	Strafdreiging	Indeling in ernst
Bedreiging (Sr. art 285)	7	2 jaar*	Middelzware criminaliteit
Gijzeling/ontvoering (Sr. art 282a)	1	15 jaar	Zware criminaliteit
Doodslag/moord (Sr. art 287/298)	1	15/30 jaar	Zware criminaliteit
Eenvoudige mishandeling (Sr. art 300.1)	11	3 jaar	Relatief lichte criminaliteit
Openlijke geweldpleging tegen personen (Sr. art 141)	1	4 jaar, 6 maanden	Middelzware criminaliteit
Aanranding (Sr 246)	1	8 jaar	Zware criminaliteit
Huiselijke twist (zonder gevolgen)	3	Nvt.	
Ruzie/twist (zonder gevolgen)	2	Nvt.	
Overlast door verward/overspannen persoon	1	Nvt.	
Afhandeling overige meldingen	1	Nvt.	
Lijkvinding onnatuurlijke dood (geen misdrijf)	1	Nvt.	
Aandachtsvestiging	1	Nvt.	
Algemene mutatie over bedreiging	1	Nvt.	

* Voor bedreiging is voorlopige hechtenis toegestaan en dus valt daarom onder de categorie middelzware criminaliteit.

Bijlage 7: leeftijd en nationaliteit slachtoffers en verdachten

Deze onderverdeling is op basis van de maatschappelijke klassecodes.

Tabel 1: leeftijd slachtoffer

	Strafbare feiten	Zaken zonder verdere politieopvolging	Totaal
Jonger dan 12 jaar	-	-	
12 t/m 17 jaar	17, 15, 15, 16	13, 17, 17	7
18 t/m 35 jaar	18, 20, 22, 22, 24, 25, 25, 29, 29, 29, 30, 32, 35	22, 33	15
Ouders dan 35 jaar	39, 43, 72	40, 48	5
Onbekend	4 onbekend	3 onbekend	7

Tabel 2: nationaliteit slachtoffer

	Strafbare feiten	Zaken zonder verdere politieopvolging	Totaal
Nederlandse	10	1	11
Marokkaanse	7	-	7
Turkse	1	3	4
Pakistaanse	1	-	1
Spaanse	-	1	1
Surinaamse	1	-	1
Tunesische	1	-	1
Afghaanse	-	1	1
Onbekend	3	4	7

Tabel 3: leeftijd verdachte

	Strafbare feiten	Zaken zonder verdere politieopvolging	Totaal
Jonger dan 12 jaar			0
12 t/m 17 jaar	16, 16, 1x minderjarig	15, 1x minderjarig	5
18 t/m 35 jaar	22, 24, 26, 27, 29, 30, 31, 31, 34, 35	19, 20, 22	13
Ouders dan 35 jaar	36, 39, 41, 36, 38, 44, 49, 49, 82	46, 1x schoonvader (ouder dan 35), 2x ouders (vermoedelijk ouder dan 35)	13
Onbekend	3 onbekend	4 onbekend	7

Tabel 4: nationaliteit verdachte

	Strafbare feiten	Zaken zonder politieopvolging	Totaal
Nederlandse	7	3	10
Marokkaanse	10	-	10
Turkse	1	3	4
Pakistaanse	3	-	3
Spaanse	-	1	1
Surinaamse	1	-	1
Anders (illegale vreemdeling)	1	-	1
Onbekend	1	5	6

Rijkade 84
6811 HD Arnhem
tel 026 - 443 86 19
fax 026 - 442 28 12

info@beke.nl
www.beke.nl